takov način so spravili Hebrejci užé večino ljudí na beraško palico, ter jih ponižali fizično in moralično.

Takove izgubljene eksistence so največ njih čin, in škodljive so državi in ljudstvu. Se vé, Hebrejec ima prostorno vest, in lehko spravi va-njo mnogo enacega, preden jo obteži.

V prvi vrsti srkajo pač meščani ta njihov strup; a tudi Rovtarji niso varni pred njim. Tudi njim se dopadajo ti izrastki žurnalistike. Saj je pisano vse tako lepo, tako poučno. In, ali ne trdijo ti časnikarji pri vsaki priliki, da imajo le oni prav, da so najbolje poučeni v vseh strokah, vseh razmerah! Kdo jim je v stani dokazati, da je kaj druzega resničnega! In ker imajo vedno prav, zató jih bere tudi naš Rovtar, samó zato, da bode imel tudi on vselej prav, ako bode trdil to, kar so mu napisali ti časnikarji. Zraven tega bere se vé tudi, kako se vabijo kavalirji k hčeram onih mater, ki so prišle v zadrego, in misli si: „lej, lej, zakaj bi tudi jaz ne poskusil kaj tacega!“ — Oj, ubogi Rovtar!

Naj bi tedaj kerščanska žurnalistika se kaj bolj bavila s tem predmetom; naj bi svarila, opominjala preprostega Rovtarja, naj se ne dá zapeljevati tem tako zvanim „mejnárodnim žurnalistom“.

Jezikove opómnje.

(Dalje.)

III.

Druga neizogibna potreba k jezikovnemu zedinjenju je — popolnem enotna terminologija!

O tej stvari piše g. S. takó-le: „Novega slovarja nam je treba . . . Kar je v zdanjej knjigi zastarelega ali morebiti celó napačnega, naj se iztrebi iz nje, česar pogrešamo v njej, naj se nadomesti in dopolni. In česa posebno pogrešamo v njej? S kratka: določne terminologije (v širjem pomenu), ki nam podaje za vsak posamezen pojem samo eno besedo, ne pa več, da naj pisatelj izbira, katera mu najbolj ugaja. N. pr. za pojem „aufgabe“ (na nemščino se moramo naslanjati) v določnem pomenu naj ne stojí: naloga, nalog, zadača, ali Bog vedi še kaj, temveč samo: naloga, nálog*) i. t. d. naj se rabi za druge pojmove „nüance“. To zahteva že sam pojem: terminologija . . . V tem (novem) slovarji naj išče slovenski pisatelj izraza, katerega potrebuje; kar tu najde, naj vzame brez premisleka in brez termoglavosti; bodi si dobro ali slabo, za to ni on odgovoren“.

Torej: Zeitung = novine; Zeitschrift = časopis; Journal = časnik; Feuilleton = listek („podlistek“ moramo vzeti za kak drug pojem, n. pr. „unter dem Strich“, ali kaj takega; kajti vsak „feljton“ ni „pod črto“, torej se tudi ne more dosledno imenovati „podlistek“); umsonst = zastonj (te besede se nekateri pisatelji po nepotrebnem ogibljejo!); vergebens = zamán; i. t. d.

Kaj bi vzeli n. pr. za pojem „fremd“? Neki odličen jezikoslovec učí: beseda „ljudski, a, o“ more pomenjati samo „fremd“. A za pojem „fremd“ treba nam, kakor drugod, samo ene besede, in ta ne more biti druga nego „tuj, a, e“ (ne pišimo pa: ptuj). Ako torej hočemo besedo „ljudski, a, o“ v knjižnem jeziku ohraniti, moremo jo rabiti edino v pomenu „Volks-, zum Volke gehörig“. Torej: ljudska šola = Volksschule; národna šola = Nationalschule!

*) Auftrag. *Pis.*

Lepo smo si Slovenci v teku zadnjih desetletij olikali jezik ter očistili ga po nauku pesnikovem:

„Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo. Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj!“

Vender nam je še (po nekaterih tiskovinah) ostalo nekoliko okornih tujk; nekaj nemčizen se nam je pa vrinilo v novejšem času po slepem prelaganji nemških izrazov na slovenščino. Lepoglasje tirja, da tudi te madeže enkrat za vselej iztrebimo iz jezika — kjer se dá namreč to brez posebne sile izvésti! V naslednjem podajam nekoliko takih tujk, ki sem jih večidel nabral iz g. L-ove ocene prof. Kl-ove „Zg. sl. sl.“ (Lj. Zv. I.), in katerih se bode gotovo vsak Slovenec prav lehko ogibal:

— Zamorem, ich vermag, nam. = morem.

— Požarna straža ali bramba, Feuerwehr, nam. = gasilci; Feuerwehrverein = gasilno društvo.

— Na prosto grem, in's freie, nam. = na plano, pod milo nebó; im Freien = na planem, pod milim nebom.

— Mirodvor, Friedhof, nam. = pokopališče.

— Kinč, kinčiti (ogerska tujka), nam. = kras, lišp; krasiti, lišpati.

— Žegen (latinska) in gnada (nemška tujka). Ti besedi nahajate se skoraj v vsakej pobožnej knjigi, dási imamo namestu njiju dva lepa, slovenska, vsakemu kmetu umljiva izraza: blagoslov in milost.

— Eden za drugim, nam. = drug za drugim.

— Vse je bilo na nogah, nam. = po konci.

— Od strani, von Seite, nam. = samo „strani“; torej: strani národa.

— Brez da bi, nam. = ne da bi.

— Zastopiti, verstehen, nam. = razumeti.

— Žveglja, Schwegelpfeife, nam. = piščal ali peró.

— Znabiti, nam. = morebiti. In še nekatere druge.

A kakor z ene straní v resnici grde in okorne tujke, takó mora zopet z druge straní vsak nepristransk domoljub, ki ima pred vsem občno národno korist pred očmí, odločno obsojevati vse preumetne novotarije, s katerimi se preveč in po nepotrebnem odmičeno od prave ljudske govorice. Nekateri Slovenci prestopili so v tem oziru že zdavno dovoljeno naravno mejo. Pozabivši namreč, da je jezik živa stvar, katera se ne more in ne sme poljubno prenarejati, brusili in pilili so na njem takó dolgo, da so — naj mi nihče ne zaméri, ako svoje mnenje naravnost povem — ustvarili neko umetno mešanico, ki se njim samim gotovo vidi lepa, pravilno slovenska, a katere ne more po mojem prepričanji noben bolj priprost Slovenec več umeti; jaz sam mnoge besede le s težavo umejem. Marsikateri slovenski list bi bil gotovo bolj razširjen, ako bi ne bil pisan v takem umetnem, težko umljivem jeziku, kakeršen je zdaj v „modi“. — A kar je najžalostneje, vse to umetno — predoktrinarno je je imenoval S. — jezikovno prenarejanje vrší se neprestano naprej. Brez vse potrebe vrivajo se nam nove, umetne besede in oblike. Vsako še takó lepo in nedolžno besedico nam nekateri ali spačijo, ali pa jo skušajo s kako novo skovano hrvatsko i. t. d. izpodriniti. Tako „napredovanje“ — naj se ga veselí, kdor more! — vidi se nam nezdravo, škodljivo, da s časom naravnost pogubno za naš národ, — in zategadel ne morem še dalje molčati in mirno gledati, kaj vse se počénja z našim jezikom.

Škodljiv zdí se mi pred vsem — pretirani purizem. Ali ni n. pr. smešno, ako prijatelj obeta prijatelju, da ga bo „pohodil“ (obiskal)! Zakaj bi za pojem „besuchen“ ne ohranili obče umljive besedice „obiskati“, za „Besuch“ = „obisk“?! — Ali: kdo

more odobravati mnenje nekega slov. pisatelja, kateremu so oblike „pihlja“, „šumlja“ i. t. d. „neizmerno smešne“, ker so bajé skovane po nemških „fächeln“, „rieseln“ . . .?! — Hvala ti „na“ tvojem trudu, nam. = „za“ tvoj trud?! — Ako bomo vsak, količkaj sumljiv izraz zavrgli ter ga s kakim umetnim, nenavadnim nadomestili, dobili bomo umetno zmes, katero bodo potem samí pisatelji brali, kajti ljudstvo jih ne bode več umelo! In ali nam je to res potrebno?

Kakó je nemščina vsa polna tujk, a zategadel vender še ostane „kulturen“ jezik! — Tujke smeli bi po mojih mislih — kakor sem že prej omenil — zdáj trebiti samó še v takih slučajih, ako ne delamo sile umljivosti slov. jezika; no, in v nobenem prej navedenih slučajev se to ne godí.

Isto takó naopačno, nenaravno prisiljeno in škodljivo je, ako za pojme, za katere imamo že lepih, dobrih, lehko in obče umljivih izrazov, kujemo in v jezik vrivamo novih, navadnih, težko umljivih besed; in ako izmej besednih oblik dosledno rabimo najmenj navadne, najbolj umetne in najtežje umljive.

Korunacija (kronanje), uspénje (vnebovzetje M. D.), dosádnost (dolg čas), nožice (škarje), izvéstno (gotovo), baš (ravno), jedva (komaj), oprostiti, opraščati (odpustiti, odpuščati), svedok, osvedočiti, uvériti (priča, prepričati), prisoten (navzóč), opasnost (nevarnost), ovočje (sadje), skriljak (klobuk), stoprav in stoprv (še le), kolajna (svetinja), prosjak (berač), žitje, žijem, žiti (življenje, živim, živeti); — nijsem, nesem (nisem), nij, nej, né (ni), nijmam, nemam (nimam), jeden, jedin, jednak, jedenkrat, jednóč, jednakopravnost (en, eden, edin, enak, enkrat, enakopravnost), živenje (življenje), stvoriti (storiti), hvosta (hosta), škola, školstvo (šola, šolstvo), vzpomlad (pomlad), Slomščák (Slomšek), modrák (modrijan), vzdehovati, pomneti (vzdihovati, pomniti), zahmán (niti „zamán“ jim ne zadostuje), hčem, nehčem (čem, nečem), polhen (poln), starik (starec), škatulja (škatlja), obtorej (zatorej), detca (deca), čegaver (čegar), prijazniv (prijazen), hiža (hiša), dobrost (dobrota), hlinavstvo (hinavstvo), kde, kder, nikder (kje, kjer, nikjer), poznat (znan), trebé (treba), užé in vže (že), izvor, izvoren — nam mora biti v prvej vrsti merodajen živi slovenski jezik, ne pa staroslovenščina in hrvaščina! (izvir, izviren), nizdoln (navzdol), pouk, poučen, poučiti (poduk, podučen, podučiti) i. t. d. i. t. d.

Ali je vse to res še pravi slovenski jezik? Za tako slovenščino „se jaz nikakor“ ne morem ogreti. Moje prepričanje je: vse te in podobne besede in oblike — naj si pridejo od koder in od kogar koli — so na vsak način preumetne, nekatere mej njimi sploh neslovenske, vse pa gotovo celó nepotrebne.*) (Dalje prih.)

Nekoliko izrekov Bóris Miránovih.

(Nabral in uredil **A. Gradíšnik.**)

(Konec.)

Ogibajmo se pravih, debelih, neukretnih germanizmov, ki nam zares jezik pačijo in kazé; besed, katere tako rekóč vpijejo, da so tujke, katere se podajejo našemu jeziku, kakor bosopetemu zamorcu svetli cilinder! Takih besed pa, ki so se užé udomačile, ukoreninile v književnem jeziku, ki so dobile že čisto domačo slovensko obliko, takó da jim pride samo jezikoslovni kemik z mnogim trudom in preizkovanjem do tuje korenine, take besede menim, da bi smeli rabiti brez smrtnega greha.

*) Nekateri se bojé, da bi slovenski národ ne utonil v germanskem morji, ako ne bomo vsake besede, ki je nekoliko nemškej podobna, iz jezika iztrebili. Jaz pravim: ravno narobe! Bolj ko bo naš jezik umeten in nenaraven, tim laglje ga bode nemščina izpodrinila. „Sredinja pot, najboljša pot“! *Pis.*